

Jaarverslag 2015

Sinds wij de Werkgroep Bijeneters Nederland hebben opgericht, kijken wij in het voorjaar natuurlijk reikhalzend uit naar de komst van deze gekleurde vogels. Door de langdurige aanhoudende koude vooral in de nachten bleef het lang rustig met de komst van de bijeneters. Op 14 april werd bij Dishoek in Zeeland de eerste waargenomen. Pas op 24 april werd de tweede gezien bij Berkheide in Zuid-Holland. Tot half mei bleef het rustig met de intocht van de bijeneters. Een groep van 10 exemplaren verbleef enkele dagen in de omgeving van Bloemendaal. Pas eind mei en vooral begin juni kwam het aantal waarnemingen goed op gang. De grootste groep van maar liefst 32 bijeneters werd waargenomen bij Den Helder. Verder werden er op veel plaatsen in Nederland nu bijeneters gezien. Buiten 1 waarneming in de buurt van Steenwijk om werden ze in de omgeving van Meppel niet waargenomen. Pas laat in het seizoen druppelden er berichten binnen van broedende bijeneters. Door de late start van de broedgevallen dachten wij in eerste instantie, dat de bijeneters dit jaar weleens niet zouden gaan broeden. Het tegendeel werd echter bewaarheid. Een grote groep had zich gevestigd in Limburg.

Een uitzonderlijk bijeneterjaar was 2015 op meerdere vlakken. Zo konden we 12 broedgevallen in Nederland en 4 broedgevallen net over de grens in Duitsland bijschrijven, waardoor het totaal broedgevallen op 55 broedgevallen komt te staan sinds het eerste broedgeval in 1964. Tot onze spijt is het broedgeval in Friesland mislukt, hier later meer over in het jaarverslag. Daarentegen hebben 7 broedparen in 1 gebied in Limburg succesvol jongen grootgebracht. Het is de eerste broedkolonie in Nederland. Niet eerder broedden zoveel paartjes Bijeneters succesvol bij elkaar!

Niet alleen in het aantal broedgevallen dit jaar, ook de grote van de waargenomen groepen spreken voor zich. Zoals vermeld werd begin juni bij Den Helder een groep van 32 exemplaren gezien, in augustus 30 exemplaren in de omgeving van Roermond.

Door deze late waarnemingen bleek ook dat de bijeneters dit jaar uitzonderlijk laat zijn gaan broeden in vergelijking met eerdere jaren. Normaliter arriveren de broedpaartjes midden mei op de broedlocaties en wordt eind mei begonnen met het graven van nestholtes. De nestjongen komen eind juni – begin juli uit het ei en vliegen vervolgens eind juli – begin augustus uit. Een week later zetten de bijeneters hun reis naar het zuiden weer in. In 2015 was deze cyclus dus absoluut niet van toepassing.

Overzicht van het broedseizoen op de eerste locatie in Limburg

De eerste waarneming van de Bijeneters in het gebied werd op 23 juni gedaan. De vogels waren al druk bezig met het graven van nestgangen. Op 26 juni werden er 12 exemplaren gezien. De periode erop volgend werden in wisselende aantallen bijeneters gezien, aangezien de vogels overgegaan waren tot het uitbroeden van de eieren.

Tijdens het interview wat wij als Werkgroep Bijeneters Nederland met Vroege Vogels hadden op 29 juli werden door ons diverse voedselvluchten naar 4 verschillende nestholtes gezien.

[Kijk hier voor het fragment.](#)

Door Paul Evers en andere leden van de plaatselijke vogelwerkgroep werden op 31 juli voor het eerst voedselaanvoer naar de nesten gezien. Vanaf deze datum werden deze voedselvluchten met meer regelmaat en steeds vaker waargenomen.

Op 21 augustus werden door een ander lid van de plaatselijke vogelwerkgroep 13 vogels gezien, waarvan 2 nog druk rondvliegend. De laatste 2 vogels zag Paul Evers op 31 augustus. De vogels bezochten nog een nestholte. Tot 6 september werden door verschillende andere vogelaars nog 6 exemplaren in en rondom de broedlocaties gezien. Op 6 september werd 1 bijeneter nog voor een nestholte gezien. Onduidelijk is of het hierbij gaat om een adulte vogel of een vliegvlug jong. De laatste waarnemingen in het gebied van de Bijeneters werden op 13 september gedaan. In totaal werden nog 4 exemplaren in en rondom de broedlocatie waargenomen.

Toch lijkt de groep zich in de omgeving te hebben opgehouden, aangezien er op 1 september in de middag bij trektelpost 'Aan de Majoor' 23 Bijeneters foeragerend werden waargenomen. Tegen de avond was deze groep gereduceerd tot 14 foeragerende vogels. Na enige tijd zijn de vogels ook hier weer vertrokken. Na deze datum komen er geen waarnemingen meer uit de directe omgeving van deze broedlocatie

Een goed overzicht van het broedseizoen kregen wij aangedragen van Paul Evers (onze dank hiervoor) van de succesvolle broedkolonie in Limburg

Overzicht van het broedseizoen op de tweede locatie in Limburg

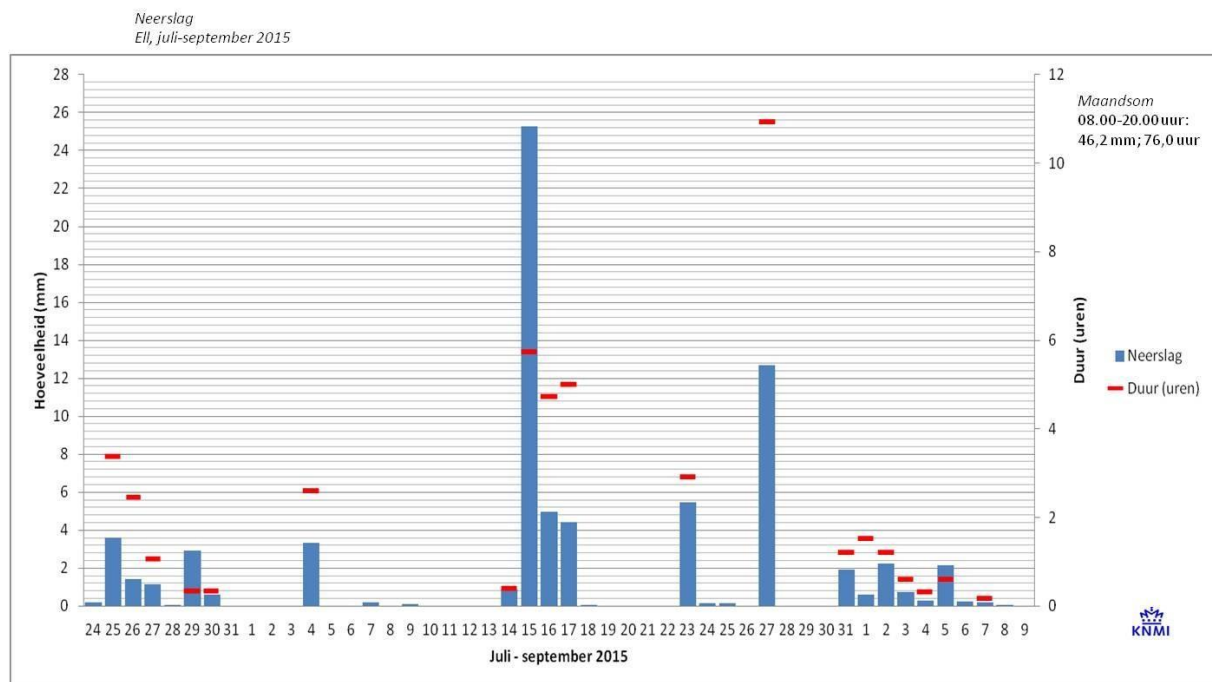
Eind juni kregen wij een melding van Nicky Hulsebosch dat in een ander gebied in Limburg een grote groep van minimaal 28 exemplaren al enkele dagen rondhingen. De groep verzamelde zich op enkele plekken tijdens de middag en avond om vervolgens weer in kleinere groepjes te verspreiden over een relatief groot gebied. Na een week bleek de grootste groep nog te bestaan uit zeker 13 exemplaren. Aangezien het gebied erg onoverzichtelijk is en veel potentiële broedlocaties bevat, konden de lokale vogelaars niet een duidelijke beeld krijgen hoeveel paartjes er daadwerkelijk broedpogingen ondernamen of aan het broeden waren. Wel werden er begin juli op minimaal 4 plekken paartjes Bijeneters gezien die nestgangen aan het graven waren. In een later stadium werd deze locatie bezocht door een paar lokale vogelaars. Er werden bij de nesten geen broedactiviteiten van bijeneters waargenomen. Ze zijn ervan uit gegaan dat de vogels hun broedpogingen hadden gestaakt. Ook wij hebben de locatie bezocht. Daar de weersomstandigheden (veel wind en regenachtig) ter plaatse op dat moment niet gunstig waren, hebben wij ook geen bijeneters waargenomen. Het kon echter wel zijn dat ze aan het broeden waren. Hun zeer terughoudend gedrag tijdens het broedseizoen heeft ons in de geschiedenis ook weleens op het verkeerde been gezet. Toen dachten wij ook dat de vogels verdwenen waren, maar achteraf zaten ze gewoon te broeden. Daar er tijdens het broedseizoen toch met grote regelmaat een groep bijeneters in de buurt van de gegraven nesten werd waargenomen, gaan wij ervan uit dat ze toch ergens gebroed kunnen hebben. Het zou ook mogelijk kunnen zijn geweest dat verstoring door bijv. vos, marter, hermelijn of zelfs mensen, al is dat niet aannemelijk, een reden is geweest hun broedactiviteiten te staken.

Uit gegevens van waarneming.nl blijkt dat begin augustus een groot deel van de groep werd gezien, het ging toen om 18 exemplaren op de verzamelplaats, maar werd er geen broedactiviteit meer

waargenomen. Voor het laatst werd deze grote groep, toen weer van 30 exemplaren, op 30 augustus waargenomen in de directe omgeving van deze broedlocatie.

Meer dan opmerkelijk is dan ook de ontdekking van een grote groep Bijeneters, met eerste kalenderjaar vogels (dus vliegvlugge jongen), bij Asten in het zuidoosten van Brabant. De groep hing in deze omgeving tot en met 26 september rond en foerageerde voornamelijk boven de bloeiende klimop die in deze periode een hoge aantrekkingskracht heeft op bijen. Op 26 september om 10:55 uur vloog de gehele groep in zuidoostelijke richting weg en werd niet meer teruggezien. De laatste waarneming van dit jaar komt een dag later uit de omgeving van Venlo, waar 1 overvliegend en roepend exemplaar in zuidelijke richting werd waargenomen.

Weersomstandigheden in Limburg

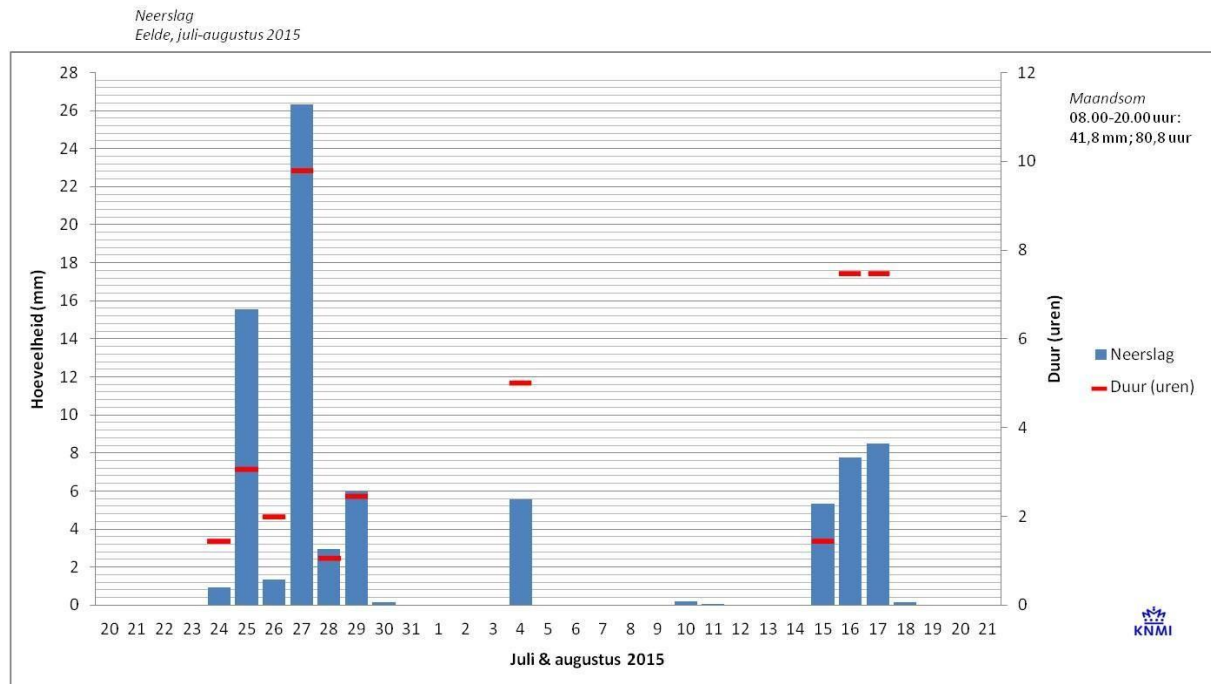
Dankwoord voor de medewerking in Limburg aan Paul Evers, Patrick Lemmens en Nicky Hulsebosch

Broedgeval Friesland

In de maand juni kregen wij een melding van een paartje bijeneters dat aanwezig was in een gebiedje in Friesland. Tijdens een bezoekje aan dit gebied werden inderdaad twee bijeneters gezien die aan het jagen waren boven de weilanden. Ook bij een tweede controle werden weer bijeneters gezien. In 2011 hadden wij een onderzoek gedaan naar wat voor prooien en hoeveel prooien er per dag aan de jongen werden gevoerd. Door het slechte weer zijn de jongen toen dood gegaan en moesten wij ons onderzoek na een week al staken. Wij hebben besloten om te kijken naar de mogelijkheden om dit onderzoek in Friesland voort te zetten, mits er natuurlijk sprake was van een eventueel broedgeval. Met een paar mensen van een terreinbeherende instantie is er een bezoek gebracht aan de waarschijnlijke nestlocatie om te kijken naar de mogelijkheden. Inderdaad waren er op deze locatie drie nestgaten in een steilwandje gegraven zodat wij er van uitgingen dat hier ook inderdaad gebroed werd. Onze bedoelingen hebben wij voorgelegd aan deze instantie en er werd toestemming verkregen om dit gebied te betreden en onderzoek te doen. Wij wilden heel graag zicht krijgen op de prooiaanvoer.

Hoeveel prooien per dag worden er aangevoerd tijdens het opgroeien van de jongen, hebben weersinvloeden invloed op de prooiaanvoer, hoe laat beginnen en wanneer stoppen de ouders met voeren. Om alle waarnemingen van de prooiaanvoeren in kaart te brengen moet je over vrijwilligers beschikken. Via een ons bekende lokale vogelaar kregen wij de namen van 9 personen door. Op 27 juli had het echter de hele dag geregend. Dit kan funest zijn voor de evt. aanwezige jongen.

Weersomstandigheden juli en augustus;

De langdurige regenval op 4, 16 en 17 augustus had grote invloed op de aanwezige nestjongen.

Op 28 juli is er door een paar mensen gekeken naar de evt. aanwezigheid van de bijeneters. Ze werden jagend boven het gebied gezien. Daaropvolgend is er op 31 juli een presentatie gegeven voor de mensen, die zich opgegeven hadden om mee te werken aan het onderzoek. Er werd besloten om de dag de voedselvluchten te noteren en nadat er een rooster werd opgesteld van wie op welke dag enz. de schuiltent zou bemannen zijn zij op 1 augustus enthousiast van start gegaan. De daarop volgende dagen werd vanaf 8 uur 's morgens de schuiltent bemand door een persoon en om 12.30 uur werd deze afgelost door een ander die tot minimaal 18.00 uur aanwezig bleef. Opvallend was dat er niet veel prooien werden aangevoerd, maar dat er wel jongen aanwezig moesten zijn. Grote libellen en hommels werden het meest naar het nest gebracht. In een later stadium werd waargenomen dat de ouders de nestgang nauwelijks meer naar binnen gingen. Op 16 en 17 augustus kregen wij weer te maken met langdurige regenval. Dit omdat de aanwezige jongen of jong zich voorin de nestgang moest bevinden. Ook reageerde de jongen op het geroep van de ouders door zelf terug te roepen. Dit was in de schuiltent, die op ruime afstand van het nest geplaatst, te horen. Op 20 augustus ging het echter mis met dit broedgeval. De jonge bijeneters werden niet meer gevoerd. Door een later uitgevoerde inspectie bleek dat er één jong dood voorin de nestgang lag. Een triest resultaat voor alle vrijwilligers die aan dit onderzoek meegewerkt hebben.

De resultaten van de prooiaanvoer per dag, tijdstip op welke tijd de eerste prooi naar het nest gebracht werd en de totalen.

	Tijdstip eerste prooi	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17	17-18	18-19	totaal
1 aug.	8.10	5	2	3	3	3	3	2	2	5	2	2	33
3 aug.	8.25	2	5	3	3	0	3	3	3	4	11	4	41
5 aug.	8.58	1	0	0	1	3	2	3	3	6	4	2	29
7 aug.	11.08	0	0	0	2	1	6	3	2	7	0	0	21
9 aug.	10.10	0	0	1	1	0	16	1	4	9	7	1	40
11 aug.	8.50	2	0	0	2	6	7	12	4	10	3	0	46
13 aug.	8.30	4	3	12	13	12	8	2	20	8	11	8	101
15 aug.	9.15	0	1	4	8	7	4	18	15	12	10	3	82
17 aug.	10.18	0	0	15	3	4	2	3	0	0	0	0	27
18 aug.	9.24	0	1	0	4	0	7	5	11	8	2	0	38
19 aug.	9.02	0	5	0	1	6	2	0	0	6	2	0	22
Totaal aantal prooien		14	17	37	41	42	60	54	68	75	52	20	480

.

Bijeneter verlaat zijn nest (foto Joeke Paulusma)

Op 21 augustus is de hele dag het gebied in de gaten gehouden door enkele mensen. Om 11 uur 's morgens werden de twee ouders nog een keer gezien in de buurt van de nestlocatie. Daarna werden ze niet meer waargenomen. Na het mislukken van het broedgeval zijn ze dus nog een dag in de buurt blijven rondhangen en hebben toen naar alle waarschijnlijkheid hun trek naar Afrika ingezet.

Op 23 augustus hebben wij met een aantal mensen, die ook betrokken waren bij het onderzoek van de prooiaanvoer, het nest uitgegraven. Wij troffen in totaal 5 dode jongen, waaronder drie zeer kleine, aan. Alle aanwezige prooi-resten, die zich in het nest bevonden, zijn verzameld.

De drie kleine aangetroffen jongen

Achteraf bleek dat, toen wij begonnen met het onderzoek, de jongen net geboren waren. Dit is normaal gesproken natuurlijk (ze graven hun nest immers in een steilwandje) niet waar te nemen en daarom ook moeilijk in te schatten wanneer er nu jongen aanwezig moeten zijn. De broedende bijeneter krijgt ook prooi op het nest aangeboden door zijn of haar partner. Dit gaat echter met tussenpozen van soms wel drie uur. Dit kan verwarrend zijn omdat, wanneer je net aanwezig bent in de buurt van de nestlocatie en er een prooi naar het nest gebracht wordt, je dan de indruk kunt krijgen dat er jongen aanwezig zijn. Wanneer er echter diverse prooien achter elkaar naar het nest worden gebracht, kun je ervan uitgaan dat er jongen aanwezig moeten zijn. Door dit onderzoek weten wij nu door het aantal aangevoerde prooien meer over het tijdstip wanneer de jongen zijn geboren.

De jonge bijeneter, die op 20 augustus gestorven moet zijn.

Resultaten van de in het nest gevonden prooi-resten

	Aantal Exemplaren	Percentage	Opmerkingen
Regio			<i>Friesland</i>
Nestlocatie			<i>Semi-natuurlijke steilwand</i>
Broedhabitat:			<i>Hogere zandgronden (heide)</i>
Jaar			<i>2015</i>
Nest 1			<i>Niet succesvol broedgeval</i>
			<i>Gehele nestmonster aanwezig</i>
Libellen (<i>Odonata</i>)	60	2,6%	<i>105 losse kaken*</i>
Wespen (<i>Vespidae</i>)	376	16,0%	
Honingbijen (<i>Apis mellifera</i>)	173	7,4%	
Vlies vleugeligen overige (<i>Hymenoptera spec.</i>)	45	1,9%	
Hommels (<i>Bombus spec.</i>)	1294	55,2%	
Kevers (<i>Coleoptera</i>)	292	12,5%	
Mestkevers (<i>Geotrupidae</i>)	54	18,5%	
Loopkevers (<i>Carabidae</i>)	8	2,7%	
Aaskevers (<i>Silphidae</i>)	99	33,9%	
Onechte waterkevers (<i>Hydrophilidae</i>)	75	25,7%	
Snuitkevers (<i>Curculionidae</i>)	0	0,0%	
Bladspruitkevers (<i>Scarabidae</i>)	37	12,7%	
Kniptorren (<i>Elateridae</i>)	10	3,4%	
Boktorren (<i>Cerambycidae</i>)	3	1,0%	
Overige kevers (<i>Coleoptera spec.</i>)	6	2,1%	
Vliegen (<i>Brachycera</i>)	64	2,7%	
Sprinkhanen (<i>Orthoptera</i>)	0	0,0%	<i>0 losse kaken*</i>
Wantsen (<i>Heteroptera</i>)	7	0,3%	
Mieren (<i>Formicidae</i>)	30	1,3%	
Vlinders (<i>Lepidoptera</i>)	2	0,1%	Soort: Atalanta & Kleine Vos
Totaal	2343	100,0%	
* vers chil in losse kaken en aantal exemplaren door vers chil in aantal teruggevonden linker- en rechterkaken			

Conclusie;

- Door de regenval op 16 en 17 augustus heeft een jong het niet overleefd en het resterende jong dermate verzwakt was, dat die op 20 augustus alsnog dood is gegaan.
- Door het lage aantal prooien, dat naar het nest gebracht was, moeten wij de conclusie trekken dat de voedselsituatie in dit biotoop waarschijnlijk niet optimaal was.
- Bij pas geboren jongen worden grote prooien zoals hommels en libelles gevoerd.
- Door een slechte voedselsituatie krijgen de jongen een groeiachterstand (vleugellengte komt niet overeen met de leeftijd).

Onze dank voor de medewerking in Friesland aan: Staatsbosbeheer, Johan de Jong, Trienke Wijnalda, Nel Oosting, Hotze Simonidus, Meindert Swart, Joeke Paulusma, Freerk Jelsma, Jan Leijstra, Jan Veenstra, Andries Zijlstra en de Fûgelhelling.

Toch zijn dit niet de laatste broedgevallen en waarnemingen ooit in Nederland. Wanneer de broedgegevens van Nederland vanaf het eerste broedgeval in 1964 bekeken worden, valt het op dat de nestjongen in 1965 van de broedgevallen op Terschelling in de periode van 1-4 september zijn uitgevlogen. Echter blijkt uit de totale broedgegevens van Nederland dat de gebruikelijke uitvliegdata van de nestjongen rond begin-midden augustus ligt.

Ook de waarnemingen uit september zijn dan wel uitzonderlijk laat, maar niet de laatste waarneming ooit in Nederland. Zo blijkt uit gegevens van waarneming.nl dat in oktober (1994, 1999 en 2001) meerdere waarnemingen zijn geweest en zelfs in november 1 waarneming in 1965. Daarentegen

blijven de waarnemingen van eind september voor Bijeneters in Nederland bijzonder laat in het seizoen.

Symposium Oost-Duitsland

Op 10 en 11 april werd een symposium over de bijeneters gehouden in Oost-Duitsland. Wij waren ervoor uitgenodigd om een presentatie te geven over de Nederlandse situatie. Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland en onze werkgroep waren vertegenwoordigd. Een zeer geslaagd evenement waar door de diverse lezingen kennis werd uitgewisseld over de bijeneters.

Bezoek Oost Duitsland

Daar wij natuurlijk nog maar goed twee jaar als Werkgroep Bijeneters Nederland opereren, was het verstandig om onze activiteiten vast te leggen in de vorm van een filmpje. Doordat in Nederland bijeneters zeer zeldzame broedvogels zijn, kunt u zich voorstellen dat dit geen gemakkelijke opgave is. Gemakshalve is dus gekozen voor Oost-Duitsland. Op 25 en 26 juli is er een bezoek gebracht aan Merseburg. Door onze opgedane contacten tijdens het symposium in april kregen wij de volledige medewerking van de lokale mensen die zich bezighouden met de bijeneters. Met open armen werden wij ontvangen en de volgende twee dagen hebben wij getuige mogen zijn van bijv. het ringen van zowel jonge als volwassen bijeneters en dit mogen filmen. Verder was er een bijeneter excursie georganiseerd voor vogelaars en andere belangstellenden. Dit was een groot succes. De verwachting was dat er een man of dertig zouden deelnemen maar het werden er meer dan honderd. Er werden voor de aanwezigen en natuurlijk ook voor het ringen nog een drietal bijeneters gevangen, zodat de excursieleden van dichtbij bijeneters konden bewonderen.

Ook hebben wij enkele kolonies bezocht. De grootste kolonie bestond uit 60 broedparen. In 20 jaar tijd is in deze regio het aantal broedparen gestegen van 2 naar 229. Tijdens de terugreis naar Nederland op 27 juli eerst nog maar even over Limburg gereden. Onze bedoeling was om wat beelden te maken van de Nederlandse broedgevallen in Limburg. Helaas was het ter plaatse slecht weer. Regen en harde wind waren de reden dat de bijeneters zich niet lieten zien en dus ons bezoek vruchteloos was. Op 19 augustus kregen wij toch nog de mogelijkheid om bijeneters in de provincie Friesland te filmen. Een gedeelte van de film is reeds uitgezonden op RTV Drenthe.